
CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL PERSONS IN R. OF MACEDONIA

Alban Kadriu

Ministry of Internal Affairs – Skopje, Republic of Macedonia, alban.kadriu@yahoo.com

Abstract: Otherwise the subject of justice of a person with whom a person earns from his birth, a legal person is a product of the written law. In general, a legal entity is usually an organization that has ownership, economic activity, operational management, property and liability of its obligations with that property. Legal persons have their own will, their property they own and are responsible for their actions, which allows not being confused with the property of the people who founded it, nor of the will of all the people who work in it. Legal persons have an important role in everyday life. They are present and active in every field, because the legal system recognizes them as subjects of law.

As an artificial creation created by law, a legal person also serves to create different collective goals and interests in society. However, it is important to note that all organizations, associations, institutions, etc., which exist today in the Republic of Macedonia, which have the property and organization of people working there, are not considered as legal entities. For this, the organization, company or the status of a legal person or the same should be foreseen in the state legal order. Criminal law in a country must, above all, serve the citizens, namely to assure their personal security and respect for human rights and fundamental freedoms, with proper functioning and due respect, above all of state bodies, but also of others. to enable citizens a peaceful life on the one hand, and on the other hand, the state will provide opportunities and a range of tools for maintaining the peace and well-being of citizens.

From this we can conclude that if the offense is committed outside of the authority given to a natural person in this case the legal person can not be held responsible, but if the same case and despite being carried out outside the authorization is carried out in favor of the person legal entity in this case the legal person appears as an accomplice in the crime and to decide on his responsibility is the sufficient fact that the benefits he takes for himself or shares with his bailiff, noting the fact that the legal person and the person in charge of the person are collaborators of crime. From the criminal liability, the only excluded is the country by simple reason which would be illogical or with other words the state only accounts for themselves and their actions, while local governments are responsible only for offenses committed outside their public powers.

Keywords: justice, legal persons, country, criminal liability.

PËRGJEGJËSIA PENALE E PERSONAVE JURIDIK NË R. E MAQEDONISË**Alban Kadriu**

Ministria e Punëve të Brendëshme – Shkup, R. e Maqedonisë, alban.kadriu@yahoo.com

Abstrakt: Ndryshe nga subjekti i drejtësisë së personit me të cilin një person e fiton nga lindja e tij, personi juridik është një produkt i ligjit të shkruar. Në përgjithësi, personi juridik është zakonisht një organizatë që ka pronësinë, aktivitetin ekonomik, menaxhimin operacional, pronën dhe përgjegjësinë e detyrimeve të saj me atë pronë. Personat juridikë kanë vullnetin e tyre, me pronën e tyre që e posedojnë dhe janë përgjegjës për veprimet e tyre, e cila nuk lejon të ngatërrohet me pronën e personave që e themeluan atë, as nga vullneti i të gjithë personave të cilët punojnë në të. Personat juridikë kanë një rol të rëndësishëm në jetën e përditshme. Ato janë të pranishme dhe aktive në çdo fushë, sepse sistemi ligjor i njeh ato si subjekte të së drejtës.

Si një krijim artificial, i krijuar nga ligji, personi juridik shërben dhe për krijimin e qëllimeve dhe interesave të ndryshme kolektive në shoqëri. Megjithatë është e rëndësishme të theksohet se të gjitha organizatat, shoqatat, institucionet, etj. të cilat ekzistojnë sot në Republikën e Maqedonisë, të cilat kanë pronë dhe organizimin e njerëzve që punojnë në to, nuk konsiderohen si subjekte juridike. Për këtë ajo organizatë, kompani ose të merr statusin e personit juridik ose e njejtë duhet të parashihet në rendin juridik të shtetit. E drejta penale në një vend para se gjithash duhet tu shërbejë qytetarëve, përkatësisht tu sigurojë sigurinë e tyre personale dhe respektimin e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, me funksionimin dhe respektimin e duhur parasegjithash të organeve shtetërore, por dhe nga të tjerët, do tju mundësohet qytetarëve një jetë e qetë në njërën anë, nga ana tjetër, shtetit do ti sigurohen mundësi dhe një sërë mjeteve për ruajtjen e paqes dhe të mirëqenies së qytetarëve.

Nga kjo mund të konkludojmë se në qoftë se vepra është kryer jashtë autorizimit të dhënë për personin fizik në këtë rast personi juridik nuk mund të jetë përgjegjës, por në qoftë se të njëjtin rast dhe pavarësisht se është kryer jashtë

autorizimit është kryer në favor të personit juridik në këtë rast personi juridik paraqitet si bashkëpunëtor në krim dhe për të vendosur për përgjegjësinë e tij është fakti i mjaftueshëm që përfitimet i merr për vete apo i ndan me përmbaruesin e tij duke vënë në dukje faktin se personi juridik dhe personi përgjegjës i personit janë bashkëpunëtorët e krimit.

Nga përgjegjësia penale e vetmja që përjashtohet është shteti nga arsye e thjeshtë e cila do të ishte e palogjikshme apo me të tjera fjalë shteti të jep llogari vetëm përpara vetes dhe veprimeve të tyre, ndërsa qeveritë lokale janë përgjegjëse vetëm për vepra penale të kryera jashtë kompetencave të tyre publike.

Fjalët kyçe: drejtësia, personat juridik, shteti, përgjegjësia penale.

1. HYRJE

Pas rënies së Jugosllavisë, shumë gjëra u ndryshuan. Këto ndryshime referohen kryesisht në brendësinë e shtetit, sistemit juridik apo sistemit ligjor në të. Maqedonia si ish-anëtar së bashku me vendet e tjera të Ballkanit dhe vendeve të kampit socialist në Evropën Lindore, u vunë para testit. Edhe pse vendi ynë gjatë shpërbërjes së federatës jugosllave ishte e vetmja që relativisht të flasin "luajt me zgjuartësi" dhe u bë e pavarur në mënyrë paqësore, po në të njëjtën ditë për ne u hap kutia e Pandorës. Para nesh qëndronin një numër sfidash, sfida të cilat është dashur të pranohen dhe të cilat nuk kanë lejuar gabime. Pyetja kryesore e cila paraqiteshte ishte, si Maqedonia, e re dhe e sapo bërë shtet i pavarur, e cila vite më parë ishte një vend socialist dhe brenda natës të transformohet në një vend të përparuar demokratik ku qytetarët dhe të drejtat e tyre do të vihen para interesave të shtetit? Kjo ishte një çmim që duhej të paguhej, ajo ishte një kusht që të ndiqet trendi i legjislacionit modern.

2. PËRGJEGJËSIA PENALE E PERSONAVE JURIDIKË NË DISPOZITAT E REJA TË KODIT PENAL TË RM

Hap i rëndësishëm në përfundimin e shtetit ishte miratimi i Kushtetutës së re më 17 nëntor 1991. Kushtetuta ka luajtur një rol shumë të rëndësishëm në krijimin e pavarësisë dhe sovranitetit të Republikës së Maqedonisë, për shkak se pas miratimit të saj ishte e mundur kërkimi i njohjes ndërkombëtare të vendit. Edhe pse deri më tani ka pësuar disa ndryshime, edhe pse Kushtetuta e Maqedonisë e mbajti testin në atë kohë. Ai është demokratik dhe liberal, e shpreh vazhdimësinë historike, ofron garancitë më të larta për ushtrimin e lirive dhe të drejtave të të gjithë qytetarëve.

Si pasojë e saj Maqedonia me pavarësinë e saj dhe miratimin e Kushtetutës ka paraparë juridiksion për të gjitha veprat penale, që do të thotë të gjitha krimet dhe veprat penale, duke ndjekur kështu tendencën për të lehtësuar sistemin penal duke lënë kategorinë e "veprave ekonomike". Disa vjet më vonë, në vitin 1997 me miratimin e Ligjit për kundërvajtje shfuqizohet Ligji mbi veprat penale komerciale, ndërsa ato vepra ekonomike që mbetën në ligje që ishin edhe më tej si të vlefshme janë riemëruar "shkelje", ndërsa të gjitha veprat tjera "ekonomike" që kanë ekzistuar në ligjet kushtetuese u përjashtuan.

E drejta penale në një vend para se gjithash duhet tu shërbejë qytetarëve, përkatësisht tu siguroj sigurinë e tyre personale dhe respektimin e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, me funksionimin dhe respektimin e duhur parasegjithash të organeve shtetërore, por dhe nga të tjerët, do tju mundësohet qytetarëve një jetë e qetë në njërën anë, nga ana tjetër, shtetit do ti sigurohen mundësi dhe një sërë mjetesh për ruajtjen e paqes dhe të mirëqenies së qytetarëve. Stabilitetit social dhe mirëqenia paraqesin pjesë të objekteve për funksionimi efektiv të vetë ndërmarrjes, ekonomisë në shtet, pa efekte anësore, të tilla si lloje të ndryshme të krimit të organizuar dhe krimeve, trafikimin e paligjshëm të drogës, qenieve njerëzore, shoqëri pa korrupsion, dhe të tjerë. Gjaku i shtetit përfaqëson institucionet dhe organet e veta. Nëse ka ndonjë pengesë dhe mospërputhje në mes tyre atëherë shteti nuk mund të funksionojë si duhet. Për fat të keq pavarësisht përpjekjeve të shumta, modifikimeve, shtesave, si në legjislacion dhe në praktikë, vendi ynë si një vend në tranzicion nuk arriti të funksionojë si një shtet ligjor. Parashtrohet pyetja, cilat janë arsyet? Një nga arsyet që kontribuon në mosfunksionimin e vendit tonë si një shtet ligjor mund të përmendet fakti se ishte e nevojshme të monitorohen me kujdes ndryshimet në shoqëri dhe në kohën më të shkurtër të mundshme të zbatohen të gjitha "vendimet moderne evropiane" në territorin shtëpiak. Ajo që na ka munguar në vendin tonë ishte futja dhe zbatimi i sistemit modern të ligjit penal. Pavarësisht disa shtesave në ligjin ekzistues Penal të Republikës së Maqedonisë, në përputhje me traktatet ndërkombëtare të cilat janë ratifikuar nga ana e Republikës së Maqedonisë dhe me të njejtat janë parashikur rregulla dhe tendencat e reja, por përsëri ai nuk arriti mjaftueshm të jetë i përsosur që të jetë efikas.

Arsyeja për mungesën e efikasitetit të sistemit tonë mund të përfshij dhe faktin se zbatimi i inkriminimit në Kodin Penal nuk është mbështetur në mënyrë adekuate nga zbatimi i instrumenteve të Ligjit për procedurë penale, duke lënë pas një serie të paqartësive dhe boshllëqeve. Ekzistenca e përgjegjësisë për kundërvajtje ka rëndësi thelbësore, sepse është i bazuar në njohjen e kapacitetit të vonshëm të personit juridik dhe e lehtëson hapin e

ardhshëm drejt statuumit të përgjegjësishë për veprat penale. Nëse personi juridik do të përgjigjet për një vepër penale që ka të bëjë me mospagesën e tatimit atëherë mund të jetë përgjegjës dhe për një vepër penale të evazionit fiskal, falsifikimit të dokumenteve dhe çështjet e ngjajshme!

Me ndryshimet në kodin penal në Kapitullin II të Kodit Penal, i cili lidhet me krimin dhe përgjegjësinë penale është një titull të ri i cili thotë „5. Përgjegjësia penale e personave juridikë "dhe është shtuar një artikull i ri, neni 28-a. Koha ka treguar se si kanë rrjedhur punët në vendin tonë, parasegjithash mendoj për "krizën" politike dhe ligjore që ka mbërthyer Maqedoninë, ishte më se e qartë se Kodi Penal duhet t'i nënshtrohet përsëri disa ndryshimeve për shkak se e kontrollonte situatën në terren. Disa vjet më vonë, pra në vitin 2009 u miratuan ndryshimet e reja në Kodin Penal. Ajo që është e rëndësishme në lidhje me këtë ndryshim është fakti se Neni 28-a ndryshohet dhe pas i shtohen dy tituj të rinj dhe dy nene të reja 28-b dhe 28-c.

Ky artikull ka të bëjë me kushtet për përgjegjësinë penale të personave juridikë. Neni 28-a dhe thotë:

Në rastet e parashikuara me ligj, personi juridik është përgjegjës për krimin e kryer nga një person përgjegjës i personit juridik në emër të, në llogari ose në dobi të personit juridik.

Personi juridik është përgjegjës për krimin e kryer nga punonjësi ose agjenti i personit juridik me anë të cilit ka arritur të fitojë pronë të konsiderueshme ose të shkaktoj dëmtime të tjera të konsiderueshme dikuj, nëse:

1. ekzekutimi i konkluzionit, urdhri apo vendim ose aprovim i organit tjetër drejtues, një organ menaxhues ose mbikëqyrës paraqet kryerjen e një krimi ose

2. deri te ndodhia e veprës ka arritur për shkak të mungesës së mbikëqyrjes së duhur të trupit drejtues, menaxhues ose mbikëqyrës ose

3. organi i menaxhimit, trupi i menaxhues ose mbikëqyrës nuk e ka parandaluar krimin, ose e ka shtypur, ose nuk e ka deklaruar para fillimit të procedurës penale kundër autorit të veprës.

Sipas kushteve të paragrafëve 1 dhe 2 të këtij neni penalisht përgjegjës janë të gjitha subjektet, përveç shtetit. Qeveritë lokale janë përgjegjëse vetëm për vepra penale të kryera jashtë kompetencave të tyre publike.

Sipas kushteve të paragrafëve 1 dhe 2 të këtij neni, personi juridik i huaj është penalisht përgjegjës nëse vepra penale është kryer në territorin e Republikës së Maqedonisë, pa marrë parasysh nëse ka një zyrë përfaqësuese apo zyra e degës e cila ushtron veprimtari në territorin e saj.

Duke analizuar këtë nen të ligjit, është e qartë se personi juridik është përgjegjës për krimin e kryer nga një person përgjegjës i personit juridik, në emër të, në llogari ose në dobi të personit juridik. Në këtë ligj duke mos lejuar prapa perdes së një personi juridik të fshehet një person fizik, jepet një formulim shumë i mirë në paragrafin 2 të këtij neni, i cili thotë se personi juridik është përgjegjës për krimin e kryer nga punonjësi i tij ose agjenti i personit juridik me anë të së cilit është realizuar fitim i konsiderueshëm i pronës ose janë shkakuar dëme tjera të konsiderueshme në rënditje taksative duke numëruar rastet ku është paraparë.

Nga kjo del se, përgjegjësia e personit juridik do të vlerësohet në mënyrë indirekte përmes veprimeve apo mosveprimeve të personave të rënditur përkatësisht personat juridik do të përgjigjen në fakt përmes veprimeve apo mosveprimeve të mbikëqyrjes nga këta individë të radhitur ndryshe.

Përsa i përket "trupit menaxhues", i cila në përgjithësi është një organ kolektiv i përbërë nga më shumë persona fizik, në qoftë se vjen deri në kryerjen e një krimi nga vet organi në këtë rast do të tërhiqet nga vlerësimi i rolit të secilës njësi fizike në vetë punën e organit, çfarë vendimi sollën dhe çfarë lëshuan që nuk arritën të përfundojnë këtu dhe përgjegjësinë penale të personave juridikë. Megjithatë është e rëndësishme të theksohet se shkuar dhe për të vendosur përgjegjësinë individuale të individit i cili është anëtar i organit, sepse përgjegjësia edhe penale për personat juridikë nuk përjashton përgjegjësinë tonë e individit i cili është përgjegjës për këtë krim. Përmendur tashmë se pavarësisht nga ekzistenca e përgjegjësishë penale për personat juridikë nuk përjashton përgjegjësinë e kryerësit të krimit (një sistem i përgjegjësishë paralele) në qendër të debateve të ardhshme teorike dhe problemeve praktike në zbatimin e zgjidhjes së re paraqitet problemi i marrëdhënieve të përgjegjësishë së personave juridik dhe autori i menjëhershëm i veprës, përderisa ekziston ekzekutori i veprës.

Paragrafi 3 i të njëjtit nen thekson se një akuzë penale mund të ndodhë në të gjitha subjektet juridike përveç shtetit. Ky paragraf i ligjit, sipas meje logjikisht ngre pyetjen, pse të gjitha subjektet juridike përgjegjës para drejtësisë për veprimet e tyre, por jo edhe shteti? Nëse shteti ka një pozitë të privilegjuar në krahasim me të gjithë personat e tjerë juridik dhe mund sillet në mënyrë selektive varësisht nga situata në situatë? Fakti është se është themeluar praksa si në territorin evropian dhe në atë botëror, nga një arsyeje e thjeshtë që do të ishte e pamundur dhe e palogjikshme që shteti të jep llogari para vetes me saktësisht para organeve të tij. Sa i përket qeverisjes lokale, ata nuk kanë një pozitë të privilegjuar siç është rasti me shtetin, sepse mbajnë përgjegjësi për veprimet e tyre, por janë përgjegjës vetëm për veprat penale të kryera jashtë kompetencave të tyre publike.

Sa i përket personave të huaj juridikë është një rregullorë në paragrafin 5 të të njëjtit nen. Një person i huaj juridik është penalisht përgjegjës nëse vepra penale që është kryer në territorin e Republikës së Maqedonisë, pa

marrë parasysh nëse ka një zyrë përfaqësuese apo zyrë të degës e cila ushtron veprimtari në territorin e saj. Zakonisht në këtë mënyrë ligjvënësi ka ruajtur të drejtën ekskluzive të dënimit brenda kufijve të territorit të saj. Në këtë mënyrë ai siguron mbrojtje ligjore në të gjithë vendin dhe madje edhe nga personat e huaj juridikë, në mënyrë që të mos lejojë shërbimin me mjete të ndryshme dhe manipulim për të kryer një krim dhe në këtë mënyrë mosndëshkimin për veprimet e tyre.

Me këtë zgjidhje për përgjegjësinë penale të personave juridikë ligjvënësi ynë mbështetet në drejtim të konceptit të detyrimit të supozuar të personit juridik për veprimet e organeve të tij apo përfaqësuesit (teorinë e identifikimit, "alter ego"). Kjo do të thotë se vetë personit juridik i bëhen ngarkesë dhe aktet e kryera nga një person juridik ose person i autorizuar për të vepruar në emër të tij, natyrisht në kuadër të kompetencave të tij. Por, çfarë nëse vepra është kryer jashtë këtyre pushteteve, në këtë rast lindin probleme të cilat kërkojnë interpretimin e fjalës "fuqi". Në vend kemi shumë interpretime të ndryshme të këtij termi si autorizim formal, i përcaktuar me ligj dhe akte të tjera, funksioni aktual dhe autorizim i organeve ose personit që vepron në emër të personit juridik. Nga kjo mund të konkludojmë se në qoftë se vepra është kryer jashtë autorizimit të dhënë për personin fizik në këtë rast personi juridik nuk mund të jetë përgjegjës, por në qoftë se të njëjtin rast dhe pavarësisht se është kryer jashtë autorizimit është kryer në favor të personit juridik në këtë rast personi juridik paraqitet si bashkëpunëtor në krim dhe për të vendosur për përgjegjësinë e tij është fakti i mjaftueshëm që përfitimet i merr për vete apo i ndan me përmbaruesin e tij duke vënë në dukje faktin se personi juridik dhe personi përgjegjës i personit janë bashkëpunëtorët e krimit.

Në të gjithë botën të njohur janë dhe dy modele të përgjegjësisë së personave juridikë, siç janë të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë, përgjegjësi e përfaqësuesit. Kur bëhet fjalë për modelin e parë shqyrtohet fajësia e personit fizik që është një bartës i aktit ose person përgjegjës, për arsye se personi juridik për veprën e kryer përgjigjet sipas parimit të fajit të supozuar. Ndërsa modeli i dytë fillimisht fillon nga përcaktimi i fajit në kryerësit e menjëhershme të veprës penale, personi përgjegjës fizik, si një supozim i përgjegjësisë dhe i personit juridik, ky është një model i njohur amerikan për përgjegjësinë e personave juridikë.

LP ynë e pranon vendimin e modelit evropian që merr përgjegjësinë për veprat të përcaktuara, për të cilin është i gatshëm koncepti i përgjegjësisë së drejtpërdrejtë përkatësisht përgjegjësia e paragjykuar e personit juridik. Faji i paragjykuar bazohet në pikëpamjen se si një person juridik i vërtetë është bartës jo vetëm i drejtësisë por edhe i obligimeve, por parësore është kryerja e veprimtarisë së tij të mos shkaktoj efekte negative.

3. PROCEDURA PENALE KUNDREJT PERSONAVE JURIDIKË

Në procedurën ndaj personave juridikë zbatohen dispozitat e Kodit të Procedurës Penale (KPP) për parimet bazë, juridiksioni lokal, advokati, aplikimet, raportet, afatet, rivendosjet, kostot, kërkesat pronësore, miratimin dhe shpalljen e vendimeve, paraqitja me shkrim, referenca, ndalimi i personave, garanci dhe konfiskimin i dokumenteve të udhëtimit, ndalimit, prova, procedurë e shkurtër, shqiptimin i masës për konfiskimin e pronës, pasurisë dhe konfiskimin e sendeve, mjeteve të rregullta dhe të jashtëzakonshme, si dhe procedurat për kompensimin e personave gabimisht të dënuar.

Nëse ekzistojnë baza për dyshim se është kryer një vepër penale dhe kryesi është personi përgjegjës ose organ i personit juridik dhe kur prokurori publik do të shoh se ka elemente të përgjegjësisë penale për personin juridikë të përcaktuara nga Kodi Penal, në këtë rast me anë të detyrës zyrtare mund të iniciojë procedurë penale për të njëjtin vepër penale kundër personit juridik për të cilin paramendohet të jetë kryesi i veprës. Prokurori publik mund të vendosë të mos ndjek penalisht ose të braktis ndjekjen penale sipas nenit 155, nëse personi juridik nuk zotëron ndonjë pronë ose prona që ai zotëron është aq e vogël që nuk mund ta mbulojë edhe koston e procedurës penale, ose nëse personi juridik është në procedurë falimentimi. Kështu që vendimi për fillimin e ndjekjes penale është lënë në vendimin e lirë të Prokurorit Publik i cili duhet të vendos për masat që do të marrë përsipër dhe të qëndroj pas tyre.

Vet akuza kundër personit juridik duhet të përmbajë emrin e personit juridik dhe të dhënat e vendqëndrimit të marra nga regjistrimi, e cila udhëhiqet nga Regjistri Qendror i Republikës së Maqedonisë në folderin ku qëndrojnë të gjitha të dhënat e nevojshme të personit të caktuar, numri amzë, emri dhe mbiemri i përfaqësuesit të personit juridik dhe adresa e tij. Përderisa si përfaqësues i personit juridik caktohet personi i huaj atëherë në prokurori potencohet dhe nënshtetësia e përfaqësuesit dhe numrin e tij të pasaportës.

Me propozimin e prokurorit publik gjatë procedurës gjykata mund të caktojë një ose më shumë masa të përkohshme pavarësisht masave sipas nenit 203 të këtij ligji, si dhe ndalimin e veprimtarive të caktuara ose të gjitha aktiviteteteve të personit juridik deri në përfundimin e procedurës dhe ndalimin e ndryshimit të statusit të personit juridik.³⁴²

³⁴² Dragan Tumanovski "Përgjegjësia penale e personave juridikë në legjislacionin penal të Republikës së Maqedonisë", Shkup 2006, fq. 166

Në fund duhet theksuar se gjyqtarët dhe prokurorët janë ato që patjetër këto rregulla të përgjithshme ti përshtatin dhe ti aplikojnë në një rast të veçantë ndaj personave juridikë të bazuara në pikëpamjet e tyre profesionale dhe vlerësimet në rastin në fjalë.

4. DËNIMET PËR PERSONAT JURIDIKË AUTORË TË KRIMEVE SIPAS KODIT PENAL

Me novelen e vitit 2004 si gjoba që mund tu vendosen personave juridik përfshihen në vijim: dënime në të holla, ndalim për kryerjen e veprimtarisë së caktuar, ndalesë të përhershme për kryerjen e veprimtarisë së caktuar dhe ndalimi i personit juridik. Por, pas propozimit të grupit punues të Ministrisë së Drejtësisë, ndryshimet e miratuara në ligj dhe në hyrjen e kapitullit të ri të Kodit Penal të Republikës së Maqedonisë, i cili është kreu VI-dhe që ka të bëjë me ndëshkimin e personave juridikë dhe titullohet "DËNIMI i personave juridik " në këtë kapitulli janë të theksuara dënimet e mëdha dhe të vogla që mund të imponohen mbi personat juridikë.

Nga këtu, qartë mund të shihet se ligjvënësi ka parashikuar si dënim kryesor që mund tu vendoset personave juridik që paraqiten si kryerës të krimeve është dënimi me para, i cili nuk mund të jetë më pak se 100.000 apo të tejkalon 30 milion (minimumi ligjor dhe maksimumi), ndërsa krimet e kryera dhe veprat penale me të cilat arrihet një fitim ose shkaktohet dëmtimin i një shkalle të madhe që mund të jetë një gjobë dyfishi i shumës së maksimumit i këtij dënimi ose në proporcion me sasinë e dëmit të shkaktuar, pra, përfitimi i arritur më së shumti deri në dhjetë herë se shuma e tyre. Përveç dënimeve me të holla ligjvënësi ka parashikuar dënime më të vogla, të njëjtat gjykata mund he nuk do të thotë ti imponoj, natyrisht kuptohet në varësi të fakteve konkrete të çështjes. Këto dënime zakonisht vendosen në rastet kur gjykata konstaton se personi juridik e ka keqpërdor pozicionin e tij dhe ka rrezik që në të ardhmen të përsëritet vepra.

Si gjoba të sekondare të parashikuara në nenin 96-b në ndryshimet më të fundit në Kodin Penal të R. Maqedonisë nga viti 2009 janë:

Ndalesë për marrjen e lejes, licencës, koncesionit, autorizimit apo të drejtave tjera të përcaktuara me ligj të veçantë:

- a) ndalesë e pjesëmarrjes në procedurat e prokurimit publik, dhënien e kontratave publike për prokurim publik dhe partneriteti publik - privat;
- b) ndalesë për krijimin e subjekteve të reja juridike;
- c) ndalesë për të përdorur subvencione dhe kredi të tjera të favorshme;
- d) marrja e lejes, licencës, koncesionit, autorizimit apo të drejtës tjetër të përcaktuar me ligj të veçantë;
- e) ndalesë e përkohshme e aktivitetit profesional;
- f) ndalesë e përhershme për kryerjen e aktiviteteve të caktuara;
- g) ndërprerja e subjektit juridik.

Kur ekzistojnë kushtet për shqiptimin e dënimeve sekondare, gjykatës i mbetet për të përcaktuar se cilin dënim ta vendos apo sa dënime shtesë të vendos pranë dënimit kryesor, gjë që varet nga vepra penale e cila është kryer dhe mënyrën në të cilën është kryer. Shqiptimi i gjobave sekondare të drejtuar drejt parandalimit të përgjithshëm. Ky lloj i gjobave përfaqëson armë në duart e gjykatave dhe ata mund të parandalojnë personin juridik të ardhmen që të mos mund të përsëris veprën e njëjtë ose të ngjashme nëse gjykata i vendos dënim, si për shembull: marrja e licencës ose e lejes e cila dukshëm në situatën konkrete personi juridik e keqpërdor për të kryer veprë penale.

5. PËRFUNDIMI

Si përfundim mund të themi se përgjegjësia e personave juridik vlerësohet në mënyrë indirekte përmes veprimeve të personave juridik. Nga vet fakti se Maqedonia me pavarësimin dhe miratimin e Kushtetutës ka paraparë juridiksionin për të gjitha veprat penale të cilat i kemi përmendur më lartë për lehtësimin e sistemit penal. E kemi të njohur se e drejta penale në një vend para se gjithash duhet tu shërbejë qytetarëve, përkatësisht tu siguroj sigurinë e tyre personale dhe respektimin e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, me funksionimin dhe respektimin e duhur parasegjithash të organeve shtetërore. Gjithashtu ekziston dhe procedura penale kundrejt personave juridik ndaj personave juridik ku zbatohen dispozitat e Kodit të Procedurës Penale (KPP) për parimet bazë, juridiksioni lokal, advokati, aplikimet, raportet, etj. Të parët që duhet ti aplikojnë këto rregulla janë gjyqtarët dhe prokurorët në raste të veçanta ndaj personave juridikë të bazuara në pikëpamjet e tyre profesionale. Gjithashtu ekzistojnë dhe dënime për shkelje të ligjit qoftë dhe nga personat juridik, dënime të cilat i kemi përmendur dhe më lartë, janë ato dënime që ndikojnë në mbajtjen e rregullave dhe respektimit të tyre fillimisht nga personat juridik e më pas te qytetarët R. Maqedonisë.

LITERATURA

- [1] Dragan Tumanovski, 2006, "Përgjegjësia penale e personave juridikë në legjislacionin penal të Republikës së Maqedonisë", Shkup

- [2] Ibid
- [3] Kodi Penal i Republikës së Maqedonisë, "Fig. Gazeta e R. Maqedoni "Nr.114 / 09 nga 14.09.2009, neni 28 dhe paragrafi 5
- [4] Kodi Penal i Republikës së Maqedonisë, "Fig. Gazeta e R. Maqedonia Nr.114 / 09 "nga data 14.09.2009, Neni 28-a
- [5] Kodi Penal i Republikës së Maqedonisë, "Fig. Gazeta e R. Maqedonia No.114 / 09 "në 14.09.2009, 96-b
- [6] Ndryshimet në Kodin Penal "Gazeta zyrtare e RM nr. 19/04 "në 30.03.2004
- [7] Pavel Manev, 2002. "Futja e përgjegjësive penale për personat juridik - një temë e nxehtë në Republikën e Maqedonisë", Shkup
- [8] Prof. Dr. Vlado Kambovski „Veprat penale dhe përgjegjësitë penale të personave juridik”